

Ledaren

Vi närmar oss slutet på år 2020 – det år då hela världen drabbades av coronavirusepidemin.

Inom Malax museiförening var vi tvungna att under våren och försommaren göra inskränkningar i verksamheten. Vandringen vid Järnåldersleden, Båtens dag och Hembygdsdagen inhiberades, talkotträffarna kunde inledas först i juni och föreningens vårmöte kunde hållas först i september. Eftersom situationen blev bättre under sommaren kunde våra museer – Brinken och Kvarkens båtmuseum – hållas öppna i normal ordning från 30.6 till 8.8 respektive 9.8. Även Blommornas dag och Europeiska kulturmiljödagen kunde uppmärksammas i normal ordning.

Då smittspridningsläget igen försämrades under hösten, kunde vi inte hålla den gemensamma avslutningen med mat och program för våra talkojobbare. Det blev i stället en festligare kaffestund med tårter för respektive talkogrupp.

Den speciella våren och sommaren 2020 har medfört att vi har fått ett rekordantal besökare såväl vid Järnåldersleden som vid Båtmuseet. Vid Brinken och Orregårdens trädgård har vi sett många besökare njuta av den vackra miljön ännu långt in på hösten.

Vi tar nu i föreningen nya tag inför nästa år. De goda nyheterna om ett kommande vaccin mot coronaviruset gör att vi vågar tro att vi under år 2021 ska kunna erbjuda ett mer omfattande

program. Förutom våra sedvanliga evenemang ordnar vi även öppet hus vid Långfors kvarn. Malax museiförening kommer att fira föreningens 50-årsjubileum vid Hembygdsfesten 11.7. Vi arbetar även med en historik över föreningens 50 år och hoppas att den kan ges ut lämpligt till jubileumsfesten.

Vi har flera intressanta projekt på gång – barn- och ungdomsgruppen Lärningarna har kommit bra i gång och fortsätter, vid båtmuseet planeras ett utvecklingsprojekt för att ge besökarna, speciellt barn möjlighet att delta i olika aktiviteter och vår lokalhistoriska sektor forskar bland annat om Malaxlimpan och familjen Malmberg.

Svensk-Österbottenska Samfundet ordnade i september som ett led i samfundets 100-årsjubileum i samarbete med medborgarinstitutet en välbesökt föreläsning om *Österbottenska offerplatser*. Medborgarinstitutet ordnade också kursen *I fornlämningarnas spår* med besök vid Järnåldersleden och fornlämningarna i Kalaschabrännan.

Vi har fått nya medlemmar och nya talkojobbare under året och vi tar gärna emot ännu fler. Ni får gärna ge respons till oss i styrelsen om föreningens verksamhet och förslag till åtgärder för att göra det möjligt för allt fler att ta del av och engagera sig i vården av kulturarvet.

Jag vill tacka alla som har engagerat sig i Malax museiförenings verksamhet under år 2020 – vår personal som ansvarar för guidning, kata-

logisering, trädgården och grönområdena, alla talkoarbetare som underhåller och ansvarar för samlingar och utrymmen, våra skribenter som sköter hemsidan, Facebook, *Vällingklockan*, *Aanacko* och månadsbilderna.

Ett särskilt och innerligt tack till alla donatorer – även i år har föreningen fått motta många värdefulla och unika donationer.

Tillsammans med styrelsen önskar vi alla våra medlemmar en **God Jul och ett Gott Nytt år 2021.**

Solveig Söderback, ordförande

Vår varma gratulation! På museiföreningens höstmöte i båtmuseet den 25 november erhöll vår mångåriga, förre ordförande **Gustav Smulter** Finlands svenska hembygdsförbunds högsta utmärkelse av förbundsordförande **Holger Wester**.

Grattis!

På höstens sista talkotträff vid båtmuseet uppvaktades dessa **flitiga talkoarbetare**. Unga Daniel Grönlund (t.v.), 16 år, sänkte medelåldern på talkofolket betydligt – gärna fler ungdomar med! Torolf Våglund, Henrik Herrgård och Elof Holmlund ihågkoms också för sina födelsedagar. – Foto Gunnel Smulter

Coronavirus epidemins restriktioner inverkar på årets verksamhet. En ljusning kan skönjas för nästa år.

För seklet sedan

I MALAXNEJDEN inleddes andra halvåret 1920 på ett sätt som i dag skulle kunna ge lite extraskjuts åt klimatångesten: tidig och varm vår, lång torka före midsommar, höbärningsväder med uppåt 30 graders hetta. Att storskitet nyss avslutats innebär dessutom för många bondefamiljer, särskilt i Ytterbyn, att man nu fick börja svettas också i andra bestyr än höbärning och jordbruk. Det blev tider av uppbrott och omställningar när man skulle flytta till ägor längre bort, riva gammalt och bygga nytt, inhägna, dika och röja nya marker.

KRIGISKA OCH OLYMPISKA DRABBNINGAR

I den större världen var det oroligt i synnerhet genom att den nya sovjetstaten attackerades från olika håll. Den vite generalen **Wrangel** pressade

Foto: Torsten Lindgård.

i oktober Röda armén hårt söderifrån. Också Polen förklarade krig mot ryssarna, och under den polska offensiven råkade bl.a. vissa sådana regementen illa ut, vilka bestod av finska röda som flytt till Sovjet efter inbördeskriget. Färre finska liv spilldes vid vår egen östgräns, där det ändå fortfarande en lång tid var oroligt med skottväxlingar och "bolsjevikiska" gränsöverskridningar samt attacker mot vakt- och tullposter. Fredsförhandlingarna i Dorpat (nuvarande Tartu) ledde ändå till resultat i oktober. Finland kunde behålla gränserna från storfurstendömetiden och Sovjet avstod till sist också det önskade Petsamo-området, men för dem som ivrigast velat utvidga Finland österut var freden en besvikelse. Inte ens de få områden man lyckats annektera under Aunus-expeditionen fick man behålla.

Fredligare strider utkämpades under de olympiska spel som återigen kunde hållas, och där ett självständigt Finland nu tågade in under egen blåvit fana. Världskrigets förlorarmakter

VLB 5.10.1920

var inte inbjudna till arenorna i Antwerpen, inte heller Sovetryssland. Men 29 länder deltog, och Finlands fjärde plats markerade igen vår status som idrottsnation. Hela 34 medaljer erövrades, de flesta av manliga friidrottare och brottare, men Finland fick också sin första kvinnliga OS-guldvinnare med Ludowika Jakobsson i paråkning på skridsko. **Paavo Nurmis** stjärna som långdistansare tändes med två individuella

förstaplaceringar, och resultaten på 5000 meter nedan visar att där var guldet bara 15 mtr borta.

1. Guillemont, Frankrike. 14 min. 55 sek.
2. Nurmi, Finland. 14 mtr efter.
3. Backman, Sverige. 50 mtr efter.
4. Koskenniemi, Finland.
5. Blevit, England.

Foto: Wikimedia commons

SVENSKHETSPROBLEMATIK

I inrikespolitiken var svenskhetsrelaterade problem alltjämt aktuella. När det gällde Ålandsproblemet frigavs visserligen de fångslade "separatisterna" **Sundblom** och **Björkman**, och de benådades rätt snart från de tukthusstraff de senare tilldömdes, men regeringen ändrade inte sin hårdnackat avvisande inställning till att öriket skulle överföras till Sverige. Från många olika håll framfördes delvis ganska fantasifulla förslag till lösning på Ålandsfrågan, som när *Göteborgs handels- och sjöfartstidning* tänkte sig att ett till Finland formellt hörande Åland i 10 år kunde administreras av en mandatmakt som t.ex. Danmark, varefter ålänningarna sedan tankarna klarnat och känslösvallen lagt sig vore mogna för en avgörande folkomröstning om sin nationstillhörighet.

Inom vissa finlandssvenska kretsar, särskilt i Österbotten, hade man större förståelse för Ålands önskan om förening med Sverige, men såg ännu hellre att ålänningarnas svenskhetsträ-

VLB 4.9.1920

Inbördeskriget hade fortfarande efterdyningar hösten 1920. Monumentet över de stupade 1918 avtäcktes på kyrkogården, och de som överlevt kunde förvärva medaljer till minne av de avgörande striderna vid Tammerfors (se nästa sida). Välkommet var att krigstillståndet mellan Finland och Sovjetrepubliken antligen avslutades. Det "Petjenga" som Vasabladets notis den 5 oktober nämner är Petsamo-området. Freden förhandlades fram i Dorpat (Tartu) vid ett ovan avbildat berömt bord, kring vilket också annat fredsmäklade förekommit. – Foto: Göran Strömfors; bordet finns utställt i Tartu stadsmuseum.

van skulle tillgodoses genom landskapets införlivande i ett större självstyrt finlandssvenskt område. Planerna på ett dylikt hade nämligen nu preciserats av det Folkting som samlats: "Landskapsförbundet Svensk-Finland" skulle bestå av svenskspråkiga delar av Österbotten, Nyland och Åboland samt hela Åland, och det skulle vara självstyrt under ledning av en förbundsdag och ett förbundsråd, med en av presidenten utnämnd ståthållare som högste styresman. Förtrytelsen var stor när planerna inte tycktes få något genomslag i riksdag och regering. I november godkändes t.o.m. en ny språklag som snarast försämrade svenskans ställning som ämbets- och myndighetsspråk.

KOMMUNINTERNA ANGELÄGENHETER

I Malax hölls kommunalval som inte hade nämnvärda konsekvenser för den helt SFP-dominerade kommunalpolitiken. Intressantare var egentligen valet av klockare i Kristinestad i december, där dåvarande Malaxklockaren **Rosendahl**, känd som finsksinnad, ställde upp. De finskspråkiga Kristinestadsborna försökte sig på en reklamkupp genom att natten till valdagen spika upp svenska anslag med uppmaning att rösta på Rosendahl, men, som *Vasabladets* korrespondent skriver, "lät sig de svenska väljarna icke vilseleda ...". Kandidaten Sundblad från Terjärv drog klart flera röster, och Malax församling fick behålla sin klockare ännu några år.

Ser man på kommunalfullmäktiges bestyr och bekymmer fäster man sig igen vid mängden av ärenden rörande skolväsendet. Hösten 1920 hade man från alla möjliga lärarhåll särskilt ställts inför krav på höjda löner, dyrtidstillägg, naturaförmåner. Vanligen försökte fullmäktige åtminstone delvis tillmötesgå önskemålen, och i ett fall där lärarna besvärat sig till länsstyrelsen fick man lov att rätta sig efter den myndighetens utslag. Dock så, att man vägrade gå med på att Havras skolas föreståndare skulle tilldelas både två tunnland odlingsjord och 2000 kg hö samt dessutom kobete. Man förberedde ett överklagande till högsta förvaltningsdomstolen, eventuellt med avlönad juristhjälp.

Den något år tidigare ikraftträdde förbudslagen föranledde fastställande instruktioner för de 16 nykterhetskontrollanter som skulle bevaka och anmäla överträdelse, och också fick rätt att verkställa husundersökningar och beslag. Ifråga om andra nyare aktualiteter i tiden behandlade fullmäktige i positiv anda landshövdingeämbetets förslag om att inrätta frivilliga brandkårer, och kommunalnämnden stödde den planerade elektrifieringen i Malax genom att teckna aktier i det nyligen bildade elbolaget.

Leif Finnäs

Malaksbor.

De, vilka deltagit i striderna vid och kring Tammerfors mellan den 23 mars—6 april 1918 o. önska erhålla Tammerfors minnesmedalj, böra anmäla sig senast den 30 okt. å Malaks Skyddsskårs kansli.

8649

Staben.

VBL 28.10.1920

En julafton under Södra Korset

Bilden ovan föreställer min Far **Hilding Nissén**. Troligen på uppresan våren 1939 på *Passats* fördäck! Han var då 19 år.

På julaftonen 1938 kastade **Gustaf Eriksons** fyrmastbark *Passat* ankar på Port Lincolns redd i Spencergolfen i Australien. Under befäl av kapten **Linus Lindvall**, Lemland/Åland, hade hon seglat från Mariehamn via Köpenhamn till Australien. Ombord i *Passat* fanns bland andra min far **Hilding Nissén** som hade mönstrat på *Passat* som jungman 6.9.1938 i Mariehamn.

Efter 91 dygns seglats från Köpenhamn ankrade skutan i Port Lincoln "for orders". *Passat* hade då seglat 14.700 sjömil från Köpenhamn. Avsikten var att ta en vetelast tillbaka till Europa.

Som en trevlig anmärkning kan noteras att då *Passat* låg i dockan i Köpenhamn kom samma rederi tillhöriga *Viking* in och ombord var **Reino Tarkka** också från Kaskö. Hilding och han träffades där.

Min far skriver i sin dagbok om julaftonen 1938 (skrivet julannandagen 26.12.1938):

"Äntligen äro vi så i Australien. Julafton klockan 16 gick vårt ankare på Port Lincolns redd. Vi hade hela veckan före passlig vind och på julafton var den ganska svag, men av passlig riktning så vi seglade direkt upp för Spencer golfen och in till Pt. Lincoln. Så gjorde vi fast seglen och klarade upp på däck och så var det well kl. 17.30. — Dagarna före bestod arbetet blott och bart av uppsnygning av skutan. Sedan däckena vaskats med caustic, oljades de, all mässing har

polerats och vitfärgen har fläckats, så *Passat* är nog en snygg skuta när den kommer i hamn, men ack hur länge!

Julkvällen fick ett ganska trevligt förlopp. Maten var bra och riklig. Och så fingo vi av passagerarna en flaska Cognac och 100 cigaretter till varje skans och av skepparen två flaskor brännvin, och så trollade Dansken fram en liten prydlig julgran, så det blev nog litet julstämning. På kvällen kallades vi alla upp på midskeppet och skepparen önskade oss "god jul" och så delades julklappar från sjömansmissionen ut. Juldagsmorgonen kom läkaren ut vid 7-tiden och vi skrevo timlista. Sedan sattes motorbåten i sjön och skepparen för i land. Han hämtade ombord litet post och talade om att två skutor ligga i Pt. Victoria: *Pommern* och *Abraham Rydberg*. F.ö. lär det vara ont om vetefrakter i år. Senare hörde man att *Pamir* också ligger här."

För övrigt berättade pappa Hilding att till sjöss hoppades man att komma i land till julen eftersom man till sjöss inte hade någon ledighet eller julfrid. Dagen före julafton 1938 hade *Passat* endast några mil till hamn, men vinden var svag och det lyckades i alla fall att nå Boston Island vid Port Lincoln. Till julförberedelserna hörde även att slakta den sista av de medförda grisarna.

Hilding fick ett paket av en tant i Mariehamn innehållande ett par yllestrumpor. Hon fick sedan ett tackkort.

Passat är en fyrmastad stålark byggd 1911 vid Blohm & Voss i Hamburg för rederi F.Laeiz. Hon inköptes 1932 av rederi Gustaf Erikson i Mariehamn och ligger i dag som museifartyg i Travemünde. *Passat* är på 4.700 ton DW och 104,5 m lång utan klyvarbom. Segelarealen var 1938 ca. 42.600 kvadratfot. dvs. 4.000 m². Besättningen ombord på denna resa bestod av kapten Lindvall + tre styrmän och 19 man samt fyra betalande elever s.k. apprentices.

Resan hem anträdde den 12 mars 1939 och den 16 juni hade man Bishops Rock tvärs efter 97 dygn. Efter att ha fått sina orders lossade *Passat* sin last i Belfast. På grund av de osäkra tideerna seglade hon sedan hem till Mariehamn och Hilding mönstrade av 26.8.1939. Nya uppgifter låg framför honom!

Karl-Gustav Nissén, Kaskö

Fyrmastbarken *Passat*. Beskuren målning. — Attribution: Stichting Maritieme Schilderijen Peter J. Sterkenburg — Wikimedia commons

Har du visor . . . ? Gör gärna som Lasse!

Förr i världen samlade ungdomarna ofta sånger, visor och verser som de skrev ned för hand. Det kunde vara sånger man sjungit i skolan och söndagsskolan, dagens dängor, minnesverser m.m. Exempelvis sådana som **Johannes** och

Matilda Nordman tecknat ned för över 100 år sen, och som **Lasse Hallbäck** 2004 hittade i **John och Bertha Engmans** gård i Klockarbacken. Ovan återger vi ur Johannes anteckningsbok en julsång som kanske var allmänt känd och sjungen kring år 1900, men som få i dag lär ha hört. Texten beledsagas här rentav med noter.

Klokt nog tillvaratog Lasse fyndet, som nu resulterat i en donation till hembygdsarkivet på Brinken. Vi ser också gärna att andra följer exemplet, och tar vara på gamla sång- och vissamlingar, som vi gärna tar emot för påseende, kopiering eller som donerat material i säkert förvar på vårt arkiv. Observera också att materialet kan vara intressant för andra – Lasse bjöd t.ex. ut vissamlingarna för kopiering till finlandssvenska Folkmusikinstitutet, som naturligtvis var intresserat.

Vi efterlyser musikanthistoriker!

För ett par år sen utkom boken *Blås- och stråkmusik i Malax*. Nu planeras en lokalhistorisk utgåva om den folkliga musiken och populärmusiken i kommunen. Det ska bli en framställning om allt från gamla bygdespelmän till pop- och rockmusiker. Sådär i början skulle det vara värdefullt att få upplysningar om och isynnerhet bilder av äldre instrumentalmusiker, ofta förstås då fiolister eller dragspelare. Foton av medverkande i tidiga dansorkestrar är också högtintressanta. Vi exemplifierar med fotot här nedan från 1920-talet föreställande fyra musiker, av vilka den enda säkert identifierade är **Arthur Svern** längst t.h.

Har ni dylika foton så hör av er, och sänd dem t.ex. per mejl, eller lämna in dem för skanning eller för förvaring i hembygdsarkivet på Brinken. Naturligtvis är vi intresserade av alla tillgängliga uppgifter om musikernas namn, plats och spelsammanhang, ungefärliga tidpunkter osv. Lämplig kontakt är här **Leif Finnäs** (050 5252513; Tallv. 6 A 6, 22150 Jomala; leif.finnas@pp.malax.fi), men ni kan också kontakta någon av museiföreningens styrelsemedlemmar.

Leif Finnäs

Originalbilden tillhör Jarl Svern.

Båtmuseet 2020 – några reflektioner

Talkoverksamhet. Coronavirusepidemin i samhället präglade det gångna årets verksamhet. Gemensamma talkotträffar kunde starta först den 11 juni, över en månad senare än normalt, men hela 14 tillfällen hölls, det sista den 24 september. Uppslutningen var lika bra som tidigare år: i snitt 10–15 personer varje kväll, som mest 25 deltagare. Arbetet har löpt smidigt enligt talkoledaren **Vidar Björknäs** arbetslistor för varje kväll. Vidar deltog i varje träff, likaså **Jarl-Gunnar Perjus**. Flera andra mindre icke-torsdagsträffar hölls för speciella arbeten, bl.a. för att täcka in alla båtar i motorhallen, vars plåttak sandblåstrades och målades av **firma K-G Revahl** i juni. – Verksamheten stöds med bidrag från olika håll, men allas talkoinsatser utgör grunden i aktiviteterna vid båtmuseet.

Den stora terrassen och bryggorna målades under sommaren. Här får räckena en första strykning med vit färg av **Alef Holmlund** och **Ralf Söderback**.

Besök. Museet hölls programenligt öppet från 30 juni t.o.m. 9 augusti med plexiglas vid receptionen, handdesifflaskor och coronaanvisningar på tre språk, allt för att motverka smittspridning. Folk strömmade till i minst samma mängd som tidigare år. Redan första dagen stod en ung man från Kuopio och väntade att museet skulle öppnas. Under många dagar inräknades tiotals personer. Vårt museum upplevdes tydligen som ”smittsäkert” då det finns stora ytor att röra sig på. – Det som skiljer från föregående år är att gruppbesöken sgs. helt uteblev. Endast ett par grupper trotsade coronaläget. – Båtens dag och Fiskets dag inhiberades. Föreningens möten hölls i båtmuseet med coronaavstånd.

Donationer. Glädjande var att vi fick hela 24 donationer i år, de flesta med flera föremål, **Allmogebåtföreningen KNOPEN** i Vasa, som upphörde med sin verksamhet, donerade sin fina båt *Svalustjärten* och återstående tillgångar till båtmuseet. **Tomas Lassander** och **Margareta Bjurs**, Esbo, donerade en vacker motorbåt, byggd i Korsnäs på 1960-talet. I augusti donerade **Tom Siegrids**, Vasa, en raritet: en näverkanot (!) i fullgott skick. Kanoten är byggd i Svir 1941 under fortsättningskriget!

Det här var några notiser från året som gått. Närmare detaljer ges i kommande årsberättelse.

Göran Strömfors

Utejulgränar förr

Brinkens månadsbild för december på hemsidan handlar om utejulgränar i Malax förr. I texten finns **Karl-Gustav Dahlstens** notiser om var de gemensamma utegränarna fanns i Övermalax, på södra sidan om ån. Det fanns förstås flera utegränar. Men var? Har du uppgifter om andra platser kan du kontakta **Siri Hagback**, telefon 050 378 3602.

Gustav Smulter guidar
lärlingarna invid forsen
till Långfors kvarn.

– Foto: Nina Sten.

Lärlingarna – museiföreningens nya bidrag till barn- och ungdomsverksamheten i Malax

Denna barngrupp, ny för i år, har kanske många av er redan hört talas om eller läst om på nätet eller i Vasabladet. För vår del är detta ett helt nytt koncept, men själva idén kommer från Kronoby hembygdsförening där de har hållit sin grupp "Museiklubben" i över 10 år redan.

Foto: Göran Strömfors

VI SOM DRIVER GRUPPEN Lärlingarna heter **Nina Sten** och **Maria Strandberg** (bilden ovan). Nina har varit verksam inom Malax museiförening sedan 2007, både som aktiv talkoarbetare på Brinkens museum samt som en del av föreningens styrelse. Nina är till vardags hemma med barn, som i skrivandets stund räknas till ett + ett på kommande, men när detta medlemsblad utkommit torde räknas som två stycken. Maria är ett något nyare tillskott till verksamheten i och med att hon började engagera sig i föreningens göromål med projektet Museiloten som startade hösten 2018 och kulminerade våren 2020 när det digitala skärgårdsmuseet "Skären – ett museum på nätet" (se hemsidan!) lanserades. Maria har ett stort intresse för det historiska och speciellt för säljakten. Hon jobbar som lärare i Övermalax skola, och har därifrån en fin inblick i vad skolbarnen får lära sig om lokalhistoria på historiektionerna, som börjar hållas när eleverna börjar på fjärde klass.

VÅR GRUNDTANKE med den här barngruppen, är att ge de barn och ungdomar som har ett genuint intresse för historia en bredare förståelse

för hur livet levdes i våra trakter samtidigt som de stora krigen som de läser om i skolan rasade ute i Europa. Att de ska få se våra museer och de fina saker som finns bevarade i dem. Höra talas om de olika backorna, stugorna, företagen och originalen som har funnits i vår by. Det finns massor att lära ut om det här, och som tur är har vi hittat en riktigt fin grupp barn som gärna ställer frågor och vill veta mera om hur det var, som har egna teorier och funderingar kring livet förr och som suger åt sig informationen som vi tillhandahåller som små svampar.

VÅR FÖRSTA TRÄFF med Lärlingarna höll vi i februari detta år. Då gick vi igenom planen för vad vi skulle ta upp och lära oss under året, samt lekte gammaldags lekar ute på gården vid Brinkens museum. Det var en riktigt rolig dag, och en fin start på verksamheten. Tyvärr kom covid-19 emot med buller och bång, och satte käppar i hjulen för våra planer. Vi var tvungna att pausa verksamheten under hela våren, och kunde inte ta nästa träff förrän i juni. Som tur var mötte våra Lärlingar upp då igen, och vi kunde gå igenom Brinkens museums stugor och föremål lite noggrannare, ha en häftig frågesport där barnen fick försöka gissa vad de olika föremålen vi plockat fram på ett bord använts till, samt springa av sig lite på de stora fina gräsmattorna på området. Under sommaren kunde vi ännu ha två träffar; vid Kvarkens båtmuseum där vi gick genom hela museet samt en stor del av föremålen, samt en träff vid Långfors kvarn där barnen fick gå in i kvarnen och se alla de gamla maskinerna och höra om hur mjölet maldes och allt arbete som ingick i den processen, och Sockenmagasinet som är Malax äldsta byggnad.

VÅR TANKE VAR ju att vi skulle kunna hålla en träff med barnen varje månad året runt, men nu kommer covid-19 en andra gång och rör till våra planer. Vi har för tillfället beslutat att pausa vår verksamhet med Lärlingarna i hopp om att pandemin ska lugna sig så pass igen att det ska vara säkert för både vuxna och barn att träffas och umgås. För det är ju inte bara Maria och Nina som barnen får information av under våra träffar, utan vi försöker att också bjuda in

Bror Antus berättar om **Erik Granlunds** fälbåt som varit med om många säljaksresor – *fälan*-resor – på isvidderna i Bottniska viken. Den sista resan med båten dokumenterades av två rikssvenskar, **Jan Sundfeldt** (text) och **Tore Johnson** (foto), i boken *Färdmän från isarna* (1964). Bilder ur boken finns utställda invid båten. – Foto: Nina Sten.

andra personer med specialkunskap inom olika områden, som kan komma och berätta eller visa något spännande. Så när vi kan dra igång verksamheten med Lärlingarna igen, står **Jarl** och **Anna-Lisa Silfver** beredda att möta oss på Knösgården för att upplysa oss om krigstidens Finland, och framförallt hur det var att vara barn under den tiden. Det ser vi fram emot!

Nina Sten, 5 oktober 2020

Här "testkörs" **Sulo Hietalas** hemmagjorda (c. 1970 i Vasa) snöskoterbygge på utställningsterrassen. **Bror Antus** instruerar intresserade Lärlingar. – Foto Nina Sten.

Gäddkläckning

En relik kan få en upprättelse och värderas på nytt och ställas fram i rampljuset. I detta fall en stor behållare använd för gäddkläckning av **Malax fiskargille**. Den togs till båt-museet 2012 av **Bror Antus**, som gjorde en båtmålning

på den. Efter några år flagnade färgen bort och behållaren sandblästrades och grundmålades grå av **Karl-Georg Revahl** 2019. I augusti i år fick behållaren en ny målning på alla fyra sidor av konstnär **Jon Gredland**, som också gjort muralmålningen på bibliotekets yttervägg i Malax.

Målningen runt behållaren associerar till tidigare användning för gäddkläckning och berättar en historia om "fiskens och människans samspel och eviga (?) kretslopp". Vad som finns på andra sidan? Jo, en pojke/flicka som hoppas att storgäddan ska nappa på metspöet! Den svarta bakgrundsfärgen binder ihop berättelsen.

Målningen pockar på besökarnas uppmärksamhet. Det blir intressant att höra kommentarer nästa somrar.

Bror Antus / Göran Strömfors (bilder)

Jon Gredmark invid storgäddan.

Över 20 000 föremål!

Brinkens museum har nu över 22 000 föremål katalogiserade, varav 17 817 föremål registrerade digitalt. 5 687 föremål har fotograferats. **Kvarkens båtmuseum** har 3 939 katalogiserade föremål varav 3 875 är digitalt registrerade och 2 609 är fotograferade. Det är främst våra som-marguider som katalogiserar. **Vidar Björknäs** har sammanställt uppgifterna.

Margaretha Lindholm spikar upp Byabingoskylten vid Järnåldersleden. Foto: Gunnel Smulter.

Byabingo

Aktion Österbotten har lanserat ett koncept som heter Byabingo. Byabingo är ett initiativ till lokal-turism, för att hitta nya och gamla besöksmål i Österbotten samt för att få nya besökare till byarna. Med hjälp av Byabingo vill man lyfta upp rörelseaktiviteter, utomhusvistelse och möjligheten att få uppleva allt det vackra som finns ute i byarna på Österbottens idylliska landsbygd. Platserna kan vara museum, vandringsleder, restauranger eller andra sevärdheter. Genom att lotta ut vinster bland besökare som deltar i Byabingo, motiverar Aktion Österbotten besökare att upptäcka även mindre kända platser.

Man åker till den angivna platsen och hittar en kod som finns på informationsskylten som man sedan loggar på Byabingos hemsida. Efter att man loggat minst tre platser deltar man i utlottningen av priser. Ju fler platser man loggar desto bättre vinst.

De besöksplatser och sponsorer som är med hittar man på Aktion Österbottens hemsida, <https://aktion.fi/byabingo/>. I Malax är Järnåldersleden, Kvarkens båtmuseum och Brinkens museum med som besöksplatser.

Gunnel Smulter

Trädgårdarna vid Brinkens museum

är populära utflyktsmål både dagar och kvä-lar. Många Malaxbor men också utsocknes går gärna omkring och njuter av blomsterprakten. Området bjuder också på fina platser för en picknick i det gröna.

I slutet av juli i år placerade vi ut en gäst-bok i den **gröna postlå-dan** på bilden och bjöd besökarna att skriva sitt namn i den. Fram till slutet av oktober hade 63 personer hörsammat vår inbjudan. Det är värde-fullt för föreningen, i synnerhet detta år då coronaviruset verkligen drabbat vår verksamhet.

Vi lägger ut gästboken igen på våren, då de första lökväxterna blommar. Välkomna då att strosa omkring och att skriva i boken.

Kerstin Hägen, text och bild

Ny sevärdhet!

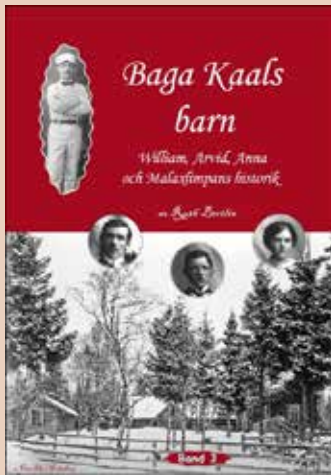
Vid Malax brandstation, Brinken, intill Strandvägen kan förbi-passerande på vägen se den här fina vyn. Det är **Malax brand-mannaförening** med **Berndt Sved** (ordf.) och **Kjell Söderman** med flera som byggt ett skyddstak över en hästdragen vagn med en gammal brandspruta, donerad från Nyby i Petalax. Allt som ideellt kulturarbete! Hästen har inköpts från Holland. Flera sprutor lär finnas på hyllor inne i brandstationens bilhall.

Bror Antus fina hästskokollage finns passande till påseende på platsen ifall hästen behöver skos. Antus har också donerat fyra andra kollagetavlor med olika järnförenål till Kvarkens båtmuseum. I motorhallen vid båtmuseet finns också en stor, gammal brandspruta, nr 16 från Långmossen. Den är renoverad av **Lars-Erik Hallbäck**.

– Göran Strömfors, text och bilder

Historiken om *Baga Kaal* av Ruth Bertlin

Band 3 – *Baga Kaals* barn – William, Arvid, Anna och Malaxlimpans historik

Citat från Alli Berglunds brev till Ida Malmberg på sidan 26 i Band 2:

Här har jag dragit undan förlåten och du har trätt in i det allra heligaste. Skall du männe göra det med andakt? Hela mitt inre hoppas till Gud, att du skall göra det.

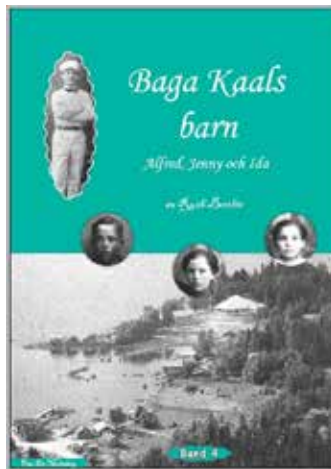
Bättre än så här skulle jag inte själv kunna uttrycka mina känslor i ord inför Band 3. Det har varit min största utmaning i denna serie av dokumentationen av min farfar *Baga Kaal* och hans familj.

Att vara "familjens svarta får" innebär att man avviker från det som är normalt i sin

familj och visst får man den känslan när det gäller Kalles och Williams relation. Kanske ända från Williams barn- och ungdomstid?

I väntan på klartecken från bröststarvingar trycks Band 3 sist i denna "fycklöver" av *Baga Kaal*-serien.

Band 3: A4-format, ca 220 sidor, rikt illustrerad i färg

Band 4 – *Baga Kaals* barn – Alfred, Jenny och Ida

Med syskonen Alfred, Jenny och Ida avslutas krönikan i fyra delar om *Baga Kaals* brokiga familjehistoria. Eftersom min far Alfred redan hunnit bli 56 år innan jag föddes, vaknade mitt intresse för släktforskning först efter hans död. Hur många gånger har jag inte under denna släktresa i dammiga dokument grämt mig över att jag inte förstod att be min far berätta om sitt liv medan han levde! Så

mycket större tacksamhet känner jag idag över faster Idas noggranna dagboksanteckningar och flitiga brevskrivande. Och naturligtvis för hennes i sammanhanget passande yrkesval att bli bygdefotograf.

Faster Jenny var den av mina nära släktingar som levde längst efter min far men när det gällde nära släkterelationer var hon fåordig. Idag förstår jag bättre hennes återhållsamhet i det fallet. Kanske

resonerade Jenny som så att vissa saker mår bäst av att falla i glömska. Med detta sagt hoppas jag innerligt att mina nulevande släktingar, både de som själva bär minnen med sig efter vad fordom timat i Malax och då specifikt i Åminne, och de som enbart hört andra berätta, kan ursäktas och förlåta en släktforskarens önskan att låta eftervärlden få veta både det goda och mindre goda som följt våra fäder i spåren.

Band 4: A4-format, 336 sidor, rikt illustrerad i färg

Alfred i Stockholm.
Bildarkiv: Ruth Bertlin

Alfred:

Dom påstod att klockan 12 på natten spöka e på gravgården. Jag som inte trodde på spöken ville bevisa att det var en skräma. Jag cyklade dit och gick av och an länge före och efter midnatt och ... en lugnare plats finns ej.

Anna Malmbergs dotter Karin berättar: Alfred var en drömmare vars sinnelag inte gick ihop med faderns. Som vuxen frågade jag honom varför han återvände till Åminne. Han pekade på några granar; "det var för de här träden, kunde inte glömma dem".

Jenny, ung, taget på Nyblins i Vasa.
Bildarkiv: Ruth Bertlin

Ida Malmberg i sin ateljé på 1930-talet.
Bildarkiv: Erik Karlsson

Alfred Malmberg – min far

- rymde 1919 till Sverige undan finska armén och stannade där i 10 år
- arbetade på Ab Separator i Stockholm och var sångledare i Fildelfiaförsamlingen
- anlitad violinist, turnerade bl.a. med Lewi Pethrus och kyrkosångaren Einar Ekberg
- gjorde kassar åt Hartmans från 1930-talet
- ägare av Köpingsgården från år 1949

På mötesresa i Dalarna, midsommar 1928. Lewi Pethrus i bilen, Alfred framför, samt Lydia och Einar Ekberg.
Bildarkiv: Ruth Bertlin

Jenny Malmberg gift Herrgård

- Av Jennys barnbarn Anita Lundström finns en släktberättelse.
- Jenny blev bondehustru vid *Herrgusch* i Yttermalax, f.d. tingsgård och kasern för rysk militär med en intressant historia.
- Ett minne från åren Jenny var på Mogården. Jenny: *Ge mig spegeln Eva!* Jenny tittade sig i spegeln. – *Ja e nåo grannare ja än onde som ligger tide.*

Ida Malmberg – Malaxnejdens fotograf

- Det är tack vare faster Ida som det varit möjligt att dokumentera *Baga Kaals* familj i ord och bild.
- Här finns Idas intressanta dagböcker 1919–1922.
- Hennes väg till sin egen *Atelier Malmberg* i Åminne med ett register på kunderna, samt bilder på kameror och tillbehör.

PRISER Band 1 - limmad 30 e, spiral 35 e Band 2 - limmad 25 e, spiral 30 e Band 4 - limmad 40 e, spiral 45 e. Köper man två olika band fås en rabatt på 10 e. Kan beställas från: bertlinas@msn.com eller telefon 050 5964777. Finns också på Yttermalax bibliotek.

Från skog och mark

Järnåldersleden

Bilderna från vänster: Den 1 september röjdes sly från tre järnåldersgravar (bakgrundsbilden) vid **Kalaschabränno**. Även stigarna till sex offerstenar röjdes och markerades av Maggan Lindholm, Harto Hattula och Heidi Hjerpe. Över 50 personer har besökt området sedan 1 juli. – **Fäbodstigen i Molapne** fick en översyn den 15 juli av Torolf Vägund och Harto Hattula med tanke på en upprustning 2021. – **Järnåldersleden** i Storsjön har varit en succé under coronavirus-året: ca 450 personer har vandrat leden! Goda skäl att hålla lederna i skick!

Projektet **Österbottenska offerplatser**, som presenterades i båtmuseet den 17 september har fortsatt med nya terrängbesök, även i Malax. Ovan fotograferas en **offersten** i **Havras** den 30 september av Mikael Herrgård. Siri Hagback och Bertel Nygård även i bild. Efter fotograferingen besågs en **kompassros** som Maggan Lindholm hittat i **"Majorsskogen"** föregående dag (bild nedan).

Text / bilder: **Göran Strömfors**: deltog vid alla tillfällena.

Förmånliga böcker!

- Adam käserar 1 €
- Ahlholm 4 €
- Album 8 €
- Amerika! – Emigration 1900** 10 €
- Bilder från det förflutna 5 €
- Blås- och stråkmusik i Malax 10 €
- Bondens år 3 €
- Båtbyggarna Marander** 5 €
- Bössmeder och säljare i svenska Österbotten** 5 €
- En livsvägs krokar 3 €
- Ett båtbygge – Svalustjärten** 5 €
- Fäbodliv i Malax 12 €
- Glimtar ur en bygdemans liv 8 €
- Hammarbandet** 5 €
- Hammaren och stället 3 €
- Historisk beskrivning öfver Malax 3 €
- Husbönder och bomärken 10 €
- I fälan** 3 €
- Industrihistorisk dokumentation av linspinnning 2 €
- Kust- och älvfiske** 5 €
- Kära Stina! – Amerikabrev ... 15 €
- Lappfjärdseksstocken** 1 €
- Låt solä skin, låt sånna blås 8 €
- Malax 1914 2 €
- Malaxbygden (med 2 kartor) 20 €
- Malax skolväsende 100 år 2 €
- Minnen från Malax 3 €
- Några österbottenska vattennamn** 4 €
- Offerstenar i Malax 2 €
- På lodbössans tid** 10 €
- På vår äng står en gammal lada 4 €
- Sagg-Matt 1 €
- Sjukdom och död i Malax 1800–1899 15 €
- Skolminnen 5 €
- Som det grymmaste krig** 3 €
- Storsjön 3 €
- Säljakt i Bottniska viken** 5 €
- Till sjöss!** 10 €
- Yrkesfiske i Svenska Österbotten** 3 €
- Ytbyji i Malax runt 1950** 30 €
- Öjna 8 €

Aanacko 2021 (årgång 26) har utkommit. Den kan köpas i Malax på S-Market, K-Market och Sale, på Neste Pappadagis, på Malax byggmaskiner och i Vasa på Naturkost. Pris 6 euro. Pärmen ovan visar interiören i Maria Köpings stuga i Köpingsgården för 100 år sedan.

Daniel Kiöping

- Del A Beata 30 €
- Del D Elisabet 50 €
- Del E Maria 40 €

Malaxspelet 5 €

- Smidesfigurer (affisch) 3 €
- Aanacko 2019 3 €
- Annacko, tidigare årgångar 0,50 €
- Vykort 0,50 €

Malax kommun

- Malaxbyggens stupade** 30 €
- Malax historia, del II** 40 €
- Miljonären som körde röd moped...** 20 €

Övriga

- Fiskelågen i Kvarkens skärgård 15 €
- Från Wargö till Bergö** 25 €
- Vestervik** 20 €
- Fyrar och båkar** 5 €
- Äminneboken** 10 €

Kontakta:

Gunnel Smulter 050 5276595,
gunnel.smulter@pp.malax.fi

Billiga loppisböcker finns vid våra museer under sommarens öppethållningstider.

MALAX MUSEIFÖRENING rf

Ta kontakt!

Närmare uppgifter om föreningens verksamhet ger styrelsen 2021:

Solveig Söderback (**ordf.**) 0504023700, Vidar Björknäs 040 7227838, Nina Sten (**vice ordf.**) 050 3003234, Britt-Helen Flemming (**kassör**) 365 4572, Kent Herrgård 0500 868002, Kerstin Hägen 050 5608573, Gunnel Smulter (**sekr.**) 050 5276595, Göran Strömfors (**båtmus. sekr.**) 050 5769475, Nils Sund 050 3615007, Gunvor Brokvist (adjungerad) 050 4967153, Susanne Lagus (adjungerad) 050 5475146, Leif Skinnar (adjungerad) 040 5335915, Gunnel M Svenss (adjungerad) 050 4961497 – Leif Finnäs 050 5252513 (**Vällinglockan**).

<http://museum.malax.fi/>

Bli medlem i museiföreningen! Kontakta någon i styrelsen om du vill bli medlem (12 euro/år). Värva dig själv samt två andra personer som nya medlemmar – då får du gratis böcker och vykort till ett värde av 20 euro! **Vällinglockan** och även tidningen **Hembygden** fås – gratis! **Välkommen!**

Vällinglockan. December 2020. **Redaktion:** Leif Finnäs, Gunnel Smulter och Göran Strömfors (även layout och nutida bilder om ej annat nämns). Bilder: Malax museiförenings bildarkiv om ej annat nämns.